

BPRG

Balkans Policy
Research Group

WOMEN IN POLITICS & DECISION-MAKING

Pobednički eseji

Përkrahur nga:

Canada

Norwegian Embassy

Ova aktivnost je deo projekta „Rodna ravnopravnost na Kosovu:
Osnaživanje žena i devojaka –
Apel za promene“, koji finansira Kanadski fond za lokalne inicijative (CFLI) – inicijativa Vlade Kanade.

1. mesto

„Da li žene govore drugačijim glasom u kosovskoj politici?“

Loresa Statovci

Zamislite da živite u zemlji u Jugoistočnoj Evropi sa brojem otprilike 1,8 miliona stanovnika. Ovo je zemlja u razvoju, post-konfliktna zemlja sa većinskim mladim stanovništvom (53% populacije je ispod 25 godina starosti). Želeli ste da budete izradioc politika i zbog toga ste završili master studije političkih nauka. Nakon bacanja uvis kape diplomca vi počnete da radite kao konobar kako bi imali dodatne prihode za sebe i vašu porodicu i smatrate da je to potpuno u redu; na kraju krajeva nije bilo nikakvih garancija da ćete dobiti posao u izradi politika odmah nakon diplomiranja.

Nakon što se vratite s posla uključite televizor i vidite vašeg školskog druga iz srednje škole koji je sada politički savetnik premijera i razmišljate se u sebi, zar nije on i dalje na osnovnim studijama za inženjera hrane?

Odjednom vas pozove prijatelj koji ima dvostruko državljanstvo i veoma entuzijastičnim glasom vas obaveštava da je našao dve karte za Pariz kako bi posetili mesto koje obeležava začetak Evropske unije, što je ujedno i glavna oblast vašeg interesovanja, i to sve po ceni jedne majice kratkih rukava. Vi nadopunjujete njegovu energiju. Toliko ste ushićeni da se konačno nešto odvija u vašem pravcu, sve dok vam ne padne na pamet – nemate vizu za putovanje u Evropu.

*E sada, zamislite čitav ovaj scenario, ali u ulozi **žene**.*

Kontroverza kosovske politike leži u činjenici da sa jedne strane izraz „**socijalne inkluzije**“ predstavlja ogroman deo političkog diskursa, dok, ironično, s druge strane, socijalna nepravda ide ruku pod ruku zajedno sa marginalizacijom žena u svakoj sferi.

Učešće žena u izradi politika na Kosovu je propisano *Zakonom br. 05/L-020* o ravnopravnosti polova. *Ovaj Zakon sugerše da se „Jednaka zastupljenost polova u svim zakonodavnim, izvršnim, sudskim i drugim javnim institucijama ostvaruje se kada se obezbedi minimalna zastupljenost od pedeset posto (50)% za svaki pol, uključujući i njihove organe i odlučivanja“¹.* Sinopsis kako

¹ <https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=10923>

zakon funkcioniše se u praksi može izvesti iz studije koju je u 2015. sproveo *Kosovski centar za rodne studije*, a prema kojoj su žene činile 28% zaposlenih u kosovskim opštinama u to vreme. Žene su na samo 5.2% rukovodećih položaja u Vladi, dok su u Skupštini žene predsedavale u samo 19 od 52 rukovodeća položaja².

Odsustvo žena na položajima na kojima se donose odluke može biti rezultat postojanja polnih uloga usled čega se uloga „političara“ dodeljuje samo muškarcima. Stereotipi se vrte oko ideje da se muškarci rađaju kao bolji lideri od žena. Koncept „*deliti je brinuti se*“ nije uobičajen u kosovskim domaćinstvima. Briga o deci i rad po kući se redovno pripisuje ženama, što zajedno sa veoma kratkim porodijskim odmorom stvara prepreke za unapređenje žena na položaje na kojima se donose odluke.

Može se argumentovati da je politički sistem na Kosovu zasnovan na meritokratiji, stoga je konstruisan da osobe koje pridobiju narodne glasove i dobiju potvrdu većine budu one koje „kolonizuju“ rukovodeće položaje. To bi bila opravdana tvrdnja ako bismo govorili o pravičnoj izbornoj kampanji u kojoj žene imaju jednake mogućnosti kao muškarci u predstavljanju partijskih programa, njihovih strategija upravljanja i/ili sposobnosti rukovođenja. Međutim, upravo suprotno se dokazuje kada se uzme u obzir da su u 2017. 810 govornika koji su govorili na javnim izbornim okupljanjima na Kosovu bili muškarci (89%), a 217 (21%) žene, dok su žene činile samo 10% publike na ovim okupljanjima³. Ova činjenica pokazuje „put ka diskriminaciji“ žena, čiji su koreni u internim strukturama političkih stranaka i koji nikada ne zakažu da se prenesu i na organe u kojima se donose odluke na državnom nivou.

Jedna od strategija koje političke stranke na Kosovu obično koriste kako bi povećale broj pristalica je da pokušavaju da proizvedu nesporno ubedenje u javnosti da određena politička stranka radi u skladu sa evropskim vrednostima. Uzimajući u obzir ovu činjenicu, nije iznenađenje da su političke stranke spremne da primenjuju zakon *br. 03/L-073*, koji sugerše da bi 30% članstva političke stranke trebalo da budu žene. Klopka u ovom slučaju je da položaj žena unutar političkih stranaka nije uređen niti je uređena unutar stranačka demokratija⁴. Stoga, nema garancije da će uloga žena u političkim strankama biti od suštinskog značaja, a ne samo formalne prirode.

² http://www.kgscenar.net/site/assets/files/1458/3_pjesemarrja_e_grave_ne_vendimmarje_ne_kosove.pdf

³ <https://telegrafi.com/dnv-shqetesuese-perfshirja-e-femijeve-ne-fushate-zgjedhore/>

⁴ http://www.cpc-ks.org/wp-content/uploads/2017/05/AdemBeha_MesStabilitetiDemokratizimit.pdf

Ovo nas ponovo vraća na kontraverznu diskusiju koja postoji u vezi kvota: poseban broj ili procenat mesta koja pripadaju nedovoljno zastupljenim grupama⁵.

Prema rečima Viviane Rering, bivše Evropske komesarke, ne treba da volite kvote, jedino šta treba da uradite je da obratite pažnju na rezultate koje donose. Međutim, postoje i drugi koji veruju da su kvote same po sebi diskriminatorne jer utiču na odluku birača kao i stvaraju prepreke strankama da izaberu svoje najbolje predstavnike⁶. Obe strane su saglasne da je glavni problem u milenijumskom patrijarhatu koji služi kao destimulans za žene koje imaju težnju da se pridruže politici, mada se ne slažu da li su kvote sredstvo koje bi politička zajednica trebala da iskoristi kako bi se prevazišao problem.

Još jedna zabrinjavajuća činjenica je nisko učešće žena u dijalogu i procesima posredovanja. Ako pogledate vesti, broj žena koje su veoma aktivne u procesu izgradnje mira je ohrabrujući. Ali, s druge strane, kada je reč o uključenju žena u procesima posredovanja i dijaloga, taj aktivizam koji je bio inspirativan postaje skoro pa nevidljiv. Kosovo se može pretvarati da stoji dobro u ovim uslovima jedino ako uzme Bosnu za svoj reper. Ovo se može argumentovati ako se uzme u obzir činjenica da za pregovaračkim stolovima 1995. u Dejtonu nije uopšte bilo žena, dok je tokom iste godine na razgovorima u Rambujeu prisustvovala jedna žena⁷. Činjenica da je bivši šef za pregovore između Kosova i Srbije bila žena je u početku viđena kao ispunjenje miljkaza ka integraciji žena u izgradnji mira.

Sledstveno, aktivisti za prava žena nisu uključeni u dijalog između Kosova i Srbije iako je bilo mnogo zahteva od raznih OCD u pogledu toga⁸. Delegacija za dijalog između Kosova i Srbije je formirana 2018. Nijedna žena nije bila deo te delegacije⁹. Ova nepromišljena odluka kosovske vlade šalje poruku da se mir može izgraditi čak i ako se iz pregovaračkog stola isključi stav polovine stanovništva.

Napredak zastupljenosti žena i učešća treba da bude sistematičan i stalan. Politička istorija Kosova je pokazala da su iste žene koje su uspele da postanu skupštinske poslanice kroz kvote kasnije pobedile konkurenciju i bile izabrane narodnim glasom tokom njihove političke karijere. Ovo

⁵https://www.aph.gov.au/About_Parliament/Parliamentary_Departments/Parliamentary_Library/pubs/rp/rp1314ElectoralQuotas#.Toc372193110

⁶<https://www.nytimes.com/2019/02/01/opinion/germany-wants-more-women-in-politics-but-quotas-are-a-bad-idea.html>

⁷https://www.researchgate.net/publication/271857009_Women_Political_Decision-Making_and_Peace-Building

⁸<https://womensnetwork.org/sq/grate-aktiviste-nga-kosova-dhe-serbia-diskutojne-per-perfshirjen-e-grave-ne-dialogun-kosove-serbi/>

⁹<https://kallxo.com/gjate/analize/per-kosoven-bisedimet-me-serbine-jane-pune-e-burrave/>

pokazuje da ukoliko je cilj i društva i institucija napredak žena, kvote postaju beznačajne i nebitne. Jedino sigurno vreme za ukidanje kvota je kada postanu nepotrebne, a kako bi se to postiglo postoji preduslov koji sugeriše nepovratno napredovanje žena u politici.

Jednako učešće žena u politici je ključni korak u konsolidovanju demokratije. Učešće žena u donošenju odluka bi trebalo da počne od porodice, kako bi se nastavilo unutar političkih stranaka i produžilo do najviših nivoa na kojima se donose odluke u državi.

Jednaka zastupljenost u donošenju odluka nije samo puki cilj, već je jedini način kako bi se odgovorilo na potrebe građana. Iluzorno je verovati da neko može odgovoriti na potrebe svakog građana, dok u isto vreme polovina stanovništva nije zastupljena na odgovarajući način.

Neke od prednosti inkluzije žena u donošenju odluka su odziv prema raznolikim zajednicama i njihovim potrebama, napredak u procesu izgradnje mira, prosperitet ključnih faktora razvoja (zdravstvo i obrazovanje) i pažnja koja se posvećuje nedovoljno zastupljenim grupama (ostale žene i manjine)¹⁰.

Da zaključimo, žene treba da učestvuju u politici jer nema efektivne demokratije bez njihovog učešća. Pošto žene čine polovinu svetskog stanovništva, institucije ne mogu biti potpuno legitimne ako ne uključuju sve grupe koje čine društvo i pretpostavka da postoji demokratija bez institucionalnog legitimiteta predstavlja zabludu. Samo značenje reči demokratije je „vladavina naroda“, ali nemoguće je da narod vlada ako se čak za polovinu njih ne traži pravo. I muškarci mogu da budu feministi i u mnogim slučajevima oni zagovaraju jednaka prava, međutim žene se bave zakonodavstvom na drugačiji način u kojem se naglasak stavlja na značaj osnaživanja žena i manjina.

Žene su bile marginalizovane dugo zbog toga one imaju tendenciju da za stolovima diskusija iznose probleme koji se odnose na nedovoljno zastupljene zajednice, reše iste i neguju pravičnost. Potonje je ključ napretka i zbog toga je potrebno više napora u pogledu osiguranja da žene ne govore drugačijim, inferiornijim glasom u kosovskoj politici.

Odricanje od odgovornosti: Stavovi i analize u ovom izveštaju su isključiva odgovornost autora i ne predstavljaju stavove donatora.

¹⁰ <https://www.kcl.ac.uk/news/why-we-need-more-women-in-politics>

2. mesto

The best (wo)man for the job [Najbolja žena(muškarac) za zadatak]

„Cilj većeg broja žena u politici nije da ima manje muškaraca u politici već da postoji društvo koje je ravnopravnije za sve“.

Artmir Ibra

I Kako bi u određenom društvu došlo do osnaživanja, razvoja i ravnopravnosti žena sa muškarcima, to društvo treba da ponudi sve mogućnosti za poboljšanje ove situacije, odnosno postizanje rodne ravnopravnosti. Pod konceptom „društvo sa ravnopravnošću polova“ možemo da razumemo stanje ili društvo u kojem su žene i muškarci ravnopravni pripadnici i uživaju mogućnosti da budu deo političkog, ekonomskog, društvenog, kulturnog života prema svojoj želji i odlukama. Ovaj koncept takođe sadrži ideju da žene i muškarci trebaju zajednički da podele dužnosti u svim sferama donošenja odluka u društvu. Društvo sa ravnopravnim polovima je društvo koje muškarci i žene grade kao ravnopravni partneri¹¹.

Učešće žena i muškaraca u javnom životu i pravično zastupanje su od životnog značaja za ravnopravnost polova i naše društvo uopšteno. Ravnopravna zastupljenost je demokratska neophodnost za našu zemlju imajući u vidu broj birača ženskog pola, kao i njihovu ulogu u donošenju ulogu. Ravnopravna zastupljenost bi poboljšala rezultate politika uopšteno, poboljšala bi zakonitost i kvalitet demokratije, kao i transparentnost, imajući u vidu donošenje odluka konsultovanjem sa svim kategorijama.

Svako od nas treba da krene od svojih predrasuda koje ima prema ulozi polova u našem društvu – da li ih trebamo ukloniti ili promeniti – i zatim izgradimo društvo u kojem muškarci i žene učestvuju ravnopravno u porodici, društvu, radu i politici. Zadatak svakog od nas je da pokrenemo promene imajući u vidu ravnopravnost i poštujući sve zakonske instrumente koji su stavljeni na raspolaganje, a kako bi naše majke, supruge i sestre napredovale i učestvovala u donošenju odluka u našim upravnim politikama.

¹¹ Šta trebamo znati o ravnopravnosti polova na Kosovu - KP, ARP- Priština, maj 2018.

II Osnaživanje žena i ravnopravnost polova nisu samo osnovna ljudska prava, istovremeno su neophodna za postizanje razvoja u kojem bi bili obuhvaćeni svi, zbog održivog razvoja i ravnopravnih mogućnosti za sve. Učešće žena u donošenju odluka je ključni faktor za postizanje ovog cilja i ovo učešće treba da počne od političkih stranaka. Pravo žena da učestvuju u političkom životu je zagarantovano u nekoliko međunarodnih povelja koje su inkorporisane i u Ustav naše zemlje¹². Skupština Kosova je donela i Zakon o ravnopravnosti polova¹³, Zakon protiv diskriminacije¹⁴, a takođe je promovisala i polnu kvotu kao meru kojom će žene biti ohrabrene da učestvuju u političkom životu i donošenju odluka. Kako izgleda, ovo nije dalo očekivane rezultate jer je problem dublji, a društvo treba više da se potruđi.

Pošto žene zauzimaju nešto manje od 20% poslaničkih mesta širom sveta, jasno je da političke stranke moraju da urade više i trebaju da pomognu u ovim naporima kako bi se podržalo političko osnaživanje žena¹⁵. Političke stranke, kao važan faktor za promovisanje novih kandidata za učešće na izborima, trebaju da promene stav o uključivanju žena u politiku. Ovde je posebno reč o uključivanju žena na državne položaje na kojima se donose odluke, a ne partijske položaje kojima bleđi značaj posle izbora. Žene ne dobijaju dovoljno podrške od političkih stranaka za njihovo napredovanje na položaje na kojima se donose odluke. U jednom izveštaju Balkanske grupe za istraživanje politika su objavljene informacije o zastupljenosti žena na položajima na kojima se donose odluke, sa izuzetno niskim procentima: 11,9% u 2018¹⁶. U ovom izveštaju se takođe naglašava da je povećanje broja žena koje drže položaje na kojima se donose odluke u Vladi u odnosu na prethodne godine u Vladi beznačajno jer je Vlada osnovala dodatna ministarstva pritom ne uključujući veći broj žena¹⁷.

¹² <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=3702>

¹³ Zakon NR. 05/L-020 per Barazi Gjimore <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=10923>

¹⁴ Zakon NR. 05/L -021 per mbrijtjen nga diskriminimi <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=10924>

¹⁵ *Osnaživanje žena za jače političke stranke* - NDI, UNDP – februar 2012.

¹⁶ Balkans Policy Research Group, *Gratë në Politikë: (Pa)Barazia Gjimore në Politikë dhe Vendimmarrje* <https://balkansgroup.org/grate-ne-politike-pabarazia-gjinore-ne-politike-dhe-vendimmarrje-4/>

¹⁷ Ibid.

III Kako bi bili u stanju da napravimo rešenje da bi omeli polnu neravnopravnost i diskriminaciju u našem društvu, a posebno u donošenju političkih odluka u našoj zemlji, prvo moramo prepoznati izazove i prepreke sa kojima se ova kategorija našeg društva suočava u svojem putu za ravnopravnost, počevši od aktuelnog političkog sistema i kulture na Kosovu koja isključuje žene i to ne samo iz imenovanja na položaje na kojima se donose odluke već i iz razgovora i diskusije o imenovanjima na ove položaje. Ovo je važan činilac koji pokazuje da strankama na Kosovu predstoji dug put ka njihovoj internoj demokratizaciji. Nepoštovanje Zakona o ravnopravnosti polova od strane javnih institucija predstavlja sledeću prepreku sa kojom se žene suočavaju. Polna kvota (30%), koja je promovisana u Zakonu o opštim izborima, nije u skladu sa Zakonom o ravnopravnosti polova¹⁸. Nesprovođenje Zakona protiv diskriminacije prilikom zapošljavanja i Zakona o radu, imajući u vidu činjenicu da su žene osetljiva kategorija po ovim zakonima, predstavlja značajan činilac koji treba uzeti u obzir. Pored ovih problema, žene u kosovskom društvu se neprekidno suočavaju sa stigmatizacijom imajući u vidu patrijarhalnu kulturu koja i dalje prevladava u kosovskoj politici.

Kosovo, kao zemlja u razvoju, kao i zemlja koja je pred izborima, je u idealnoj prilici da ažurira, promoviše i promeni svoje politike u vezi zastupanja i osnaženja žena. Uzimajući u obzir rezultat prethodnih izbora, kada je jedna žena postala predsednica Skupštine Kosova, društvo ne bi trebalo da zapostavi ovaj trenutak i da upravo žene koje jesu ili će doći na položaje na kojima se donose odluke budu one koje promovišu i guraju agende za osnaženje žena. Postoje primeri širom sveta, a posebno u zemljama u razvoju, kako se ovaj problem može prevazići, dok naše društvo može imati velike koristi iz svega ovoga. Zakonske institucije trebaju da pokrenu dobre prakse za postavljanje temelja za ravnopravnost polova. Na primer, Kostarika je osnovala Kancelariju tužioca za ravnopravnost polova¹⁹ ili Zakon o ravnopravnosti polova u Švedskoj. I političke stranke moraju da počnu da tretiraju ravnopravnost polova uključivanjem tretiranja ravnopravnosti polova u njihove interne uredbe i unošenjem polnih kvota u svaki lokalni ogranak. Poseban fokus treba da bude na finansiranju žena u političkim kampanjama što predstavlja

¹⁸ *Žene u donošenju odluka u političkim institucijama na Kosovu* - INDEP - mart 2019.

¹⁹ <https://www.heredia.go.cr/en/social-wellness/office-of-gender>

značajan činilac koji stalno ometa učešće žena na izborima. Ovo će rezultovati drugačijim stanovištem ravnopravnosti polova u izradi državnih politika.

Uključenje žena u politiku i fokus na njihovo stanovište predstavljaju uslov za demokratski razvoj. Političke stranke mogu da imaju veliku korist od promovisanja i osnaženja žena jer to može rezultovati stvaranjem članstva i novih baza podrške, kao i povećanjem njihovog budžeta iz javnih fondova koji bi bili namenjeni za članice.

IV Zvanična podrška svih naših institucija je više nego neophodna za prevazilaženje prepreka za učešće žena u politici. Kosovo je dokazalo da je imati ženu za šefa države nešto što je posebno potrebno za zemlje u razvoju. Promovisanje prava žena, ravnopravnost polova i svih pitanja koja su povezana sa ovom temom mogu najbolje napredovati pristupom „top-down“ (od dna ka vrhu) i ovo se treba nastaviti, pogotovo nakon izbora. Naše društvo treba da promoviše ravnopravno učešće i donošenje odluka od strane žena u svim institucijama, uključujući Skupštinu, pravosuđe, opštine i da ne bude samo centralna Vlada fokus toga. Kosovo, kao mlada i multietnička država, treba posebno da promoviše ravnopravnost žena u svim zajednicama. Ženama iz albanske većine, kao i ženama iz nevećinskih zajednica, treba posvetiti pažnju i izuzetne mogućnosti imajući u vidu način na koji ih je društvo tretiralo tokom godina. Kosovo treba da bude zemlja koja će ažurirati izraz „The best man for the job“ [Najbolji muškarac za zadatak] u „The best woman for the job“ [Najbolja žena za zadatak]. Vreme je da kosovska žena postane ključni činilac u novoj eposi kosovskog razvoja. Naše majke su najbolje dokazale svoju izdržljivost tokom naše burne istorije, sada je vreme da im bude pružena mogućnost za ravnopravnost u donošenju odluka. One stalno dokazuju izreku:

„Žena je poput vrećice čaja, nikada ne znate koliko je jaka dok je ne stavite u vrelu vodu“²⁰.

Odricanje od odgovornosti: Stavovi i analize u ovom izveštaju su isključiva odgovornost autora i ne predstavljaju stavove donatora.

²⁰ Eleanor Roosevelt

3. mesto

„Uloga žena u zastupanju građana Republike Kosovo“

Ndriqim Imeri

Kada pišete o ulozi i uticaju žena u zastupanju kosovskog naroda nemoguće je ne obuhvatiti i istorijsku perspektivu. Nažalost, ne samo u našem društvu već i širom sveta, istorijska diskriminacija žena je bila, a možda i dalje predstavlja najveću i najdužu krizu čovečanstva. U nekim zemljama Evrope ravnopravnost polova je konačno nadvladala. Dok je kod nas još veoma daleko da se to desi.

Naše društvo se je suočilo sa najvećim, a možda i najtežim izazovom. Dok su zapadne zemlje svoje vrednosti stvorile kulturnom evolucijom i stvorile uslove da se pravne norme prilagode društvenom ponašanju, u našem slučaju je nametnuto suprotno. Imajući u vidu našu istoriju, tokom koje kosovskom zemljom i društvom nikada nije samoupravlano, kulturni nivo našeg društva je bio veoma nizak. Posledica ovog niskog kulturnog nivoa je nesumnjivo bio i patrijarhalni duh koji je prevladavao vekovima i koji postoji kao mentalitet kod relativno velikog dela kosovskih građana. Kako bi se omogućilo poboljšanje ovog stanja, nadležne institucije su uvele norme visokog demokratskog nivoa, čija je uloga se prostire i na „edukaciju“ građana. Diskriminacija kosovske žene u svim oblastima, a posebno u politici, kao i neophodno poboljšanje ovog stanja nesumnjivo spadaju u proces „edukacije“ građana.

U Ustavu Republike Kosovo, kao najvišem pravnom i političkom aktu zemlje, načelo ravnopravnosti polova je uvedeno kako posebnim zakonskim odredbama tako i uvođenjem ovog načela kao jednog od osnovnih stubova nad kojima je stvoren duh Ustava²¹. Učešće kosovskih žena u zakonodavnim organima, kako na centralnom, tako i na lokalnom nivou, je konkretno uređeno Zakonom o opštim izborima kojim se garantuje učešće od 30% mesta za žene u Skupštini²². Zakon podstiče i obezbeđuje najmanji minimalni broj žena u zastupanju, ali ono šta je i dalje zabrinjavajuće je uloga i stvarni uticaj koji žene mogu da ponude, posebno u zemlji u kojoj su muškarci dugo vremena loše upravljali²³. Polna kvota koja ženama garantuje učešće u

²¹ <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=3702>

²² Zakon NR. 03/L-073 <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2544>

²³ Balkans Policy Research Group, Žene u politici: Rodna (ne)ravnopravnost u politici i procesu donošenja odluka <https://balkansgroup.org/sr/zene-u-politici-rodna-neravnopravnost-u-politici-i-procesu-donosjenja-odluka-3/>

politici je dvodimenzionalna. Prvo, tu je formalna ili pravna strana, koja se identifikuje kao zakonska norma, a zatim je tu i materijalna dimenzija ili strana koja treba da bude rezultat ili proizvod formalne dimenzije²⁴. Nažalost, rezultat zakonskih normi kod nas još nije pozitivan.

Često vidimo da se žene koje nas zastupaju koriste kao „lutke“ u izbornoj kampanji, kojima nas lažu o raznolikosti i ravnopravnosti polova, a zatim upravo oni koji „promovišu“ ovu „ravnopravnost“ konstantno postavljaju muškarce na mesta na kojima se donose odluke. Ukratko, kosovske žene u politici i narodna zastupljenost više čine broj koji je propisan zakonom nego imena koja mogu napraviti dugo očekivane promene našem društvu.

Patrijarhalni mentalitet relativno velikog dela društva je još jedan izvor površnog karaktera učešća žena u kosovskoj politici. Statistike pokazuju da su tokom izbora koji su organizovani nakon proglašenja nezavisnosti žene (u proseku) birane manje nego muškarci u odnosu na učešće na izbornim listama. Kako na centralnim tako i na opštinskim izborima, političari sa najviše glasova na odgovarajućim izbornim listama su muškarci. Često se dešava da žene koje zauzmu mesto zastupnika naroda imaju manje glasova od drugih muškaraca koji ne uspeju da zauzmu ta mesta. Nažalost, ovo nam ukazuje i na drugu tamnu stranu ove problematike. To je da se može relativno reći da kosovski građani nemaju poverenja da kosovske žene mogu da budu dostojanstveni zastupnici. Čak i nakon 12 godina nezavisne države, polna kvota ostaje jedina garancija da žene budu uključene u zastupanju kosovskih građana. Da polna kvota služi kao garancija nesumnjivo ukazuje i činjenica da je tokom čitave državne istorije samo jednom žena rukovodila Kosovom i to samo na jedan mandat. Takođe, pored nepovoljnog položaja žena u zakonodavnim organima, kosovske žene se suočavaju sa sistematskom diskriminacijom i u izvršnim organima. U skoro svim vladinim kabinetima Kosova, muškarci su prevladavali u odnosu na žene što se tiče upravljanja resorima. Kosovske žene imaju odgovarajuću volju, želju, školovanje i profesionalizam da svojim doprinosom, ulogom i uticajem donesu promene nabolje u zemlji kojom su loše upravljali muškarci. Međutim, one se suočavaju sa diskriminacijom i kategorizacijom, kako od strane kolega političara, tako i od samih kosovskih građana koji još nisu stekli „poverenje“ u njih. A kako bi učešće žena u politici bilo stvarno relevantno, političarke moraju da imaju veće poverenje građana.

Pitanje poverenja građana koje žene uživaju manje u odnosu na muškarce je problem koji možda vuče korene iz osnovnog obrazovanja, patrijarhalnog duha u kojem smo odrastali, obrazovnog

²⁴ Ibid, 7

sistema i mnogo drugih stvari. Svi ovi uzroci su uticali na stvaranje pogrešne percepcije kosovskih građana prema ženama u politici. Iako su ovi problemi i dalje očigledni, poslednjih godina vidimo male iskre koje čine da verujemo da će žene konačno zauzeti zasluženo mesto u kosovskoj politici. Možda ne u potpunosti, ali u individualnim dimenzijama poslednjih godina vidimo određeni porast glasova koje žene dobijaju na izborima. Ovo povećanje glasova može poslužiti kao parametar koji pokazuje da su kosovski građani polako počeli da imaju poverenja u žene u njihovom političkom zastupanju.

Svi smo svedoci diskriminacije žena u kosovskom društvu u svim oblastima života, uključujući politiku i ubeđeni smo da treba da dođe do poboljšanja ovog stanja. Prvo, zarad budućeg trijumfa ravnopravnosti polova žene treba da pridobiju poverenje građana za veće učešće u politici što bi uticalo na kulturnu transformaciju društva uopšteno. Ravnopravnost polova u politici, kako u pogledu učešća tako i uticaja, bi poslužilo kao veoma jasan indikator za ravnopravnost polova i na nižim stepenima državno-društvene hijerarhije, kako u javnom, tako i u privatnom sektoru. Kao svedoci minimalnog poboljšanja položaja žena u politici i zastupanju građana, moramo si prizvati svesti, podstaći i stimulisati druge radnje i procese koji bi uticali na osnaženje žena u donošenju odluka i zastupanju. Ustavni amandmani kojima bi se povećala polna kvota su možda dobra ideja kako bi se još više podstakle ove upravo započete promene.

U državama u kojima su žene na vlasti postoji velika društvena dobrobit. To nam pokazuju zemlje poput Nemačke ili Finske i pre ili kasnije, nesumnjivo će i kod nas žene biti na vlasti. Promene su počele, ali će put biti veoma dug.

Odricanje od odgovornosti: Stavovi i analize u ovom izveštaju su isključiva odgovornost autora i ne predstavljaju stavove donatora.